

מראי מקומות- עבודה זרה כ"ז

- (א) וכי היכן מצינו מילה מן התורה לשמה- הק' תוס', דהא משמע דמה דר' יהודה ס"ל דמילת כותי פסול, היינו משום דצריך להיות לשמה. אלא דהק', א"כ למה מילת גוי כשר לפי ר' יהודה, הא בעינן לשמה, וקיי"ל דגוי שכותב גט אשה פסולה משום דהגוי אדעתא דנפשי' קא עביד, וממילא אין הגט לשמה. ותי' דמה דאמרי' דגט אשה אינה לשמה, היינו משום דסתם אשה לאו לגירושין קיימא, וגוי אדעתא דנפשי' קא עביד. משא"כ במילה, דסתמא לשמה קא עביד, א"כ כל זמן שאינו עושהו לשם הר גריזים, הרי מילתו כשרה. וע"ע ברא"ש הל' ס"ת אות ג', שכ' לחלק באו"א, דמה דבמילה אמרי' דהגוי עושה מה שהישראל אומר לו, היינו משום דהמילה הוא לרגע א' בלבד, וא"כ שפיר י"ל דהעכו"ם עושה מה שהישראל אומר לו לעשות. משא"כ לענין כתיבת ספר תורה וגט, דצריך להיות לשמה למשך זמן, אז אמרי' דהגוי אדעתא דנפשי' קעביד (ועפ"ז כ' לחלק בין עיבוד העור לס"ת, דאז ע"י עכו"ם כשר, שהרי רק בעינן תחלת העיבוד שיהי' לשמה, כשישים העור בתוך הסיד, דרגע א' הוא.
- (ב) אלא מל והולך עד שתצא נשמתו- הק' הברכת שי, אם אנו יודעין דהכותי מל לשם הר גריזים, א"כ למה מותר ליתנו למול בנינו, הרי אפי' אם המילה כשרה, משום דלא בעינן לשמה, הרי אנו מכשילים אותו באיסור ע"ז, שהרי הוא עושה כן לע"ז. וכ' דצ"ל דאינו עובדה ממש עי"ז, אלא דס"ל דכך היא מצוותה של הר גריזים, וצ"ע.
- (ג) אלא לעולם איפוך כדאפכינן מעיקרא וכו'- הק' התוס' רי"ד, איך שייך לומר דר' מאיר ס"ל ימול כותי ולא ימול ארמאי, והא ר' מאיר גזר על יין כותים משום שיש להם דמות יונה, וא"כ נמצא דעובדי ע"ז הם, ומאי עדיפי מארמאי. ותי' דר"מ סבר כשי' ר' יוסי דלא בעינן מילה לשמה, וא"כ אע"ג דיינם יין נסך, מ"מ מילתם כשרה. ועוד תי' דהא ברייתא מקמי דגזר עליהן.
- (ד) מ"ט דר"י, דכתי' לד' המול- העיר הראב"ד, הא שי' ר' יהודה הוא דלא דרשין סמוכין, וא"כ למה כאן דרשין סמוכין. ותי' דאף דס"ל לר"י דלא דרשי' סמוכים, זהו רק בב' פסוקים, אבל בפסוק א' אף ר' יהודה דרש סמוכין.
- (ה) איתמר, מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה... ור' יוחנן אמר המול ימול וכו'- הק' התורת חיים, הא אמר ר' יוחנן לעיל דאם העכו"ם מומחה לרבים מותר, וא"כ איך שייך לומר דהגוי פסול למול מן התורה. ותי' דע"כ ר' יוחנן כאן בא לפרש אליבא דר' יהודה הנשיא, ואינו אומר דעת עצמו. וכן מבואר מדברי הריטב"א, דהק' איך חולק ר' יוחנן על הברייתא לעיל, דהביא מקור לדין זה מאת בריתי תשמור, וכ' דנח' במה הי' הגירסא הנכונה בברייתא, וא"כ לפ"ז ודאי חולק בדעת רבי יהודה הנשיא. וע"ע בראב"ד, דכ' על מימרא זו דלא קאי אהא דר' יהודה הנשיא, אלא "סברא דתרויהו קאמרי" (וצ"ע כוונתו בזה).
- (ו) ערבי מהול וגבנוני מהול איכא בינייהו- פרש"י דגבנוני הוא אומה מהולה. וע' בחי' הראב"ד והריטב"א שהביאו שיש מי שגורסים כאן גבעוני, ושניהם כ' שאין לגרוס כאן (אבל לסיבות הפוכות, הראב"ד כ' שהם גרים גמורים, ולכן ודאי מילתם כשר, והריטב"א כ' דגבעונים שלא נתגיירו גוים גמורים הם, וא"כ ודאי מילתם פסולה [ומסתמא הי' פשוט לו דלא מיירי בגבעונים שנתגיירו, וכמו שהק' הראב"ד]).
- וכ' הריטב"א דאי' במדרש דגבנוני מבני קטורה הם, דאע"ג דמהילי, כמאן דלא מהילי דמי. אלא דהק', דהא בני קטורה נצטוו למול, כדכתי' את בריתי הפך, ודרשי' לרבות בני קטורה, וא"כ למה אמרי' דהו"ל כאילו לא מהילי, הרי מילתם מדינא הוא. ותי' דההיא על בני קטורה לבדם קאי, ולא על בניהם, דזרעם אינם בני מילה. אולם הראב"ד נקט דבאמת בני מילה הם (וכ"כ הרמב"ם בהל' מלכים [י], ח"י), וכ' דאף דנצטוו למול, מ"מ כיון דאין מילה שלהם משום ברית, א"כ כלפי מצות מילה כלא מהילי דמי.

שהבקיאים חולקים בדבר, או יאמר דכיון שיש דברים אחרים מעורבים בו, אי"ז ממש אותו סם, וא"כ באמת טוב לו, ולכן אין עצה שיעמדו על גביו, ובכל ענין אסור.

(א) **הנח לו וארפא ממנו, ואני אביא מקרא מן התורה- הק' התורת חיים**, לפי הה"א, דמה דלא מניח לו ר' ישמעאל לא הי' משום דאיתי לממשך אחר מינות, אלא משום חשש שפיכות דמים, מה הי' בן דמא יכול להביא מן התורה לומר דמותו לו להתרפאות מהמין (דודאי הא דוחי בהם אין שייך אלא לומר שמותר לעבוד עבירה כדי לחיות, אבל ודאי לא מהני קרא זו להתירו להניח עצמו בסכנה). ותי' דהי' יכול להביא הקרא דהביא הגמ' לעיל, דכתי' אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר, וכו', דהיינו, דאין חוששין לחיי שעה במקום דאולי יהי' יכול לרפאותו. ומה שלא הניח לו ר' ישמעאל להתרפאות ממנו לפי ה"א זו, היינו משום דסבר דשאני התם בהד' מצורעים דהי' ספק, אם יחינו נחי' ואם ימיתנו ומתנו, לכך לא הוו חיישי לחיי שעה, דאולי יחיו. אבל כאן, סבר ר' ישמעאל דלהתרפאות מהן שאני, דקרוב לודאי שימיתנו, וא"כ שפיר איכא למיחש לחיי שעה.

(ב) **אשריך בן דמא, שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהרה- העיר המהרש"א**, הא בהמעשה בב"מ שאמרו כה"ג על רבה, התם ניחא דאמרו יצתה נשמתך בטהרה, שהרי כשמת הי' אומר "טהור", אבל מה שייך לומר כן בבן דמא. ותי' דכיון דהביא קרא מן התורה כשמת, והתורה נקראת יראת ד' טהורה, א"כ שפיר אמרי' דיצתה נשמתו בטהרה.

(ג) **הני מילי בצנעא, אבל בפרהסיא לא- ע' בבית שמואל**, שהביא מהאור גדול (סי' א'), שהק' מכאן על דעת הרמב"ן (בפרק בן סורר ומורה), דס"ל דרפואה דומה להנאת עצמן. שהרי כאן מבואר דס"ל לר' ישמעאל שאין חילוק בין הג' חמורות לשאר עבירות, אלא בצנעא אמרי' בכולם יעבור ולא יהרג, ובפרהסיא אמרי' דיהרג ואל יעבור, אלמא דהכל משום חילול השם הוא. וא"כ, כיון דשי' רבא הוא דלהנאת עצמן אף בפרהסיא

(ז) **והכתי' ותקח צפורה צר וכו'- הק' העבודת עבודה**, מהו הראי' מצפורה, דלמא שלא כדין עשתה. וכ' דלכאור' צ"ל דכיון דמהני מעשי', דכתי' וירף ממנו, א"כ ע"כ שהי' מלתה כשרה. אולם כ' להעיר דא"כ מוכח כמ"ד דמילה שנעשה בפסול לא מהני אף בדיעבד, ומח' הפוסקים הוא ביו"ד (רס"ב), ע"ש מש"כ בזה, והניח בצ"ע.

(ח) **קרי בי' ותקח ותכרת- ע' במסורת הש"ס** שהביא מהיעב"ץ דהיינו לקרותם בפתח. אבל ע' בריטב"א דכ' דאין הכוונה לומר דקרינן בי' באופן אחר, דא"כ הו"ל להק' הניחא למ"ד יש אם למסורת, אבל למ"ד יש אם למקרא מאי איכא למימר, אלא הביאור בדברי הגמ' לומר דותקח ותכרת ע"י אחרים הוא, דהיינו דאמרי' שהיא לקחה והיא כרתה ע"י אחרים, ושפיר כתי' ותקח וכת' ותכרת.

(ט) **דאמרה לאיניש אחרינא ועבד- ע' בחתם סופר** (הובא בליקוטים כאן), שהעיר דמי הוא זה שעשה המילה, הרי גוי ג"כ פסול למילה. וע"ש שכ' (דלא כדברי הגמ') דע"כ עשתה מה שהיתה יכולה לעושה, כיון דמדת הדין הי' מתוח על משה רבינו, ומשה סיים המילה, וכת' ב' של הגמ', אבל תי' הא' עדיין ק'. וע"ע בטעמא דקרא (פ' שמות), שכ' דא"א שהי' שום ישראל שם, שהרי לא היו יכולים לצאת ממצרים, וגוי הרי הוא פסול למילה. ולכן כ' דאי' בילקוט דגרשום הי' כבר בן ג', א"כ י"ל שהי' הוא המל אליעזר, וסיים דאולי מכאן למד הרמב"ם (רפ"ב דמילה) דקטן כשר למילה, שהרי לא ידוע מקורו של הרמב"ם לדין זה.

(י) **אבל לא רפוי נפשות- כ' הבעל המאור** (ח. בדפי הרי"ף) דכמו דאמרי' דאם יש ישראל עומד על גבי מוהל עכו"ם דמותו לו למול ישראל, ה"ה לענין רפוי נפשות, מותר לו לרפאות אם יש ישראל עומד על גביו, והיינו אף רפואה דאית בה סכנה. אולם הרמב"ן שם כ' דאין הנדון דומה לראי', דבמילה ליכא חשש של סכנה, ואי מצלי לי' לסכין מחזי, אבל לרפואתו אינו כן, שהרי יכול לומר דסם זה יפה לו ובאמת רע הוא לו, ואע"פ שהבקיאים אומרים שהוא רע לו, פעמים

קייץ תשפ"ה

מותר לעבור העבירות להציל עצמו, א"כ לפי
הרמב"ן צריך להיות הדין כן גם לענין רפואה,
א"כ נמצא דמעשה דר' ישמעאל דלא כשי'
רבא לענין זה, ע"ש באריכות.